

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรีมักเกี่ยวข้องกับการปรับตัวเข้ากับทรัพยากรที่มีอยู่ คือ

1. ภูมิปัญญาการ "หุงพลอย" (Gemstone Enhancement) นี้คือภูมิปัญญาชั้นสูงที่ทำให้จันทบุรีเป็นศูนย์กลางพลอยโลก

- การเผาพลอย : เป็นความรู้ในการใช้ความร้อนเพื่อเปลี่ยนสีหรือความใสของอัญมณี ซึ่งเป็นเทคนิคเฉพาะตัวที่สืบทอดกันมาในตระกูลช่างพลอยในเขตเมือง ทำให้พลอยที่มีคุณภาพต่ำดูสวยงามและมีมูลค่าสูงขึ้นได้

2. ภูมิปัญญาด้านอาหาร (Gastronomy)

- การใช้สมุนไพร "เร่วหอม" : ใช้เหง้าของต้นเร่วหอมที่มีกลิ่นหอมเฉพาะตัวมาเป็นเครื่องเทศในน้ำกวยเตี้ยว (กวยเตี้ยวเลี้ยง) หรือแกงต่างๆ ช่วยดับคาวและบำรุงธาตุ

- แกงหมูชะมวง : การนำใบชะมวงที่มีรสเปรี้ยวมาปรุงกับหมูสามชั้นจนนุ่ม เป็นการถนอมอาหารและใช้พืชท้องถิ่นได้อย่างลงตัว

- การทำ "เส้นจันท์" : ภูมิปัญญาการผลิตเส้นกวยเตี้ยวให้มีความเหนียวนุ่มเป็นพิเศษ ไม่แตกหักง่ายเมื่อนำไปผัด

3. ภูมิปัญญาการดัดแปลงที่อยู่อาศัย

- บ้านเรือนริมน้ำ : ในเขตเทศบาลเมืองจะเห็นการสร้างบ้านไม้โบราณที่มีระบบระบายอากาศและการยกระดับพื้นเพื่อป้องกันน้ำท่วม รวมถึงการใช้ช่องลมฉลุลายสวยงาม (Pret) เพื่อให้ลมจากแม่น้ำพัดผ่านตัวบ้านได้ดี

ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรีมีการจัดตั้ง "เรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี" เพื่อเป็นสถานที่รวบรวมและถ่ายทอด ภูมิปัญญาเหล่านี้ ทั้งการทำขนมโบราณ (เช่น ขนมโรกอ ขนมเทียนสลัดงา) และการอนุรักษ์ภาษาถิ่นไม่ให้สูญหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์

รายชื่อปราชญ์

1. นางประภาพรพรณ ฉัตรมาลัย เป็นบุคคลที่มีความรู้ลึกซึ้งเรื่องประวัติศาสตร์อาคารเก่า วิถีชีวิตชาวจันทบุรี และการอนุรักษ์ย่านเมืองเก่าให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. นายเรืองเดช วิสุทธาภรณ์ เป็นบุคคลที่มีความรู้เรื่อง "การเผาพลอย" (การปรับปรุงคุณภาพพลอยด้วยความร้อน) การเจียรไนพลอย และการดูแลพลอยธรรมชาติ

3. นายเผด็จ ภูอากาศ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับในฐานะ "ปราชญ์ท้องถิ่นผู้รักษาจิตวิญญาณชุมชน" โดยเฉพาะในมิติของ การอนุรักษ์อาคารไม้และการเป็นนักเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี (ตำบลตลาด)

4. นายวิรัตน์ ไชยฤทธิ์ เป็นบุคคลสำคัญในกลุ่ม "ผู้นำท้องถิ่นและปราชญ์ชุมชน" ที่มีบทบาทอย่างมากในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี โดยเฉพาะในพื้นที่ ตำบลวัดใหม่ ท่านเป็นผู้ที่คลุกคลีกับการทำงานมวลชนและมีประสบการณ์สูงในด้านการพัฒนาเมืองเชิงพื้นที่

5. นายมนตรี พงษ์เจริญ เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการจดหมายเหตุ

6. นางสุภาพร นิยมกิจ เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการชุมชนและการอนุรักษ์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมอาหาร

7. นายธัญภัทร ท่วม่วง เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะ "นักจัดการวัฒนธรรม" และเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนเยาวชนและศิลปวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลวัดใหม่และตำบลตลาด

8. นางปัทมา ปรางพันธ์ เป็นบุคคลที่ขับเคลื่อนสังคมในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี โดยเฉพาะในพื้นที่ ตำบลตลาด (ชุมชนริมน้ำจันทบูร) มีบทบาทที่โดดเด่นในด้าน การสืบสานภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรม

9. นายกานน ธรรมเจริญ เป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนย่าน ชุมชนริมน้ำจันทบูร (พื้นที่ตำบลตลาด) โดยมีบทบาทที่โดดเด่นมากในมิติของ "การฟื้นฟูสถาปัตยกรรมและการจัดการมรดกวัฒนธรรม"

10. นายอดิศร สุพรรณธรรม เป็นบุคคลที่มีบทบาทโดดเด่นและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะ "ปราชญ์ท้องถิ่นและผู้นำการเปลี่ยนแปลง" ของชุมชนริมน้ำจันทบูร (ตำบลตลาด)

11. นางพรอุษา แก้วสว่าง เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในเครือข่ายภาคประชาสังคมและการจัดการชุมชนในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี โดยเฉพาะในมิติของ "การจัดการฐานข้อมูลชุมชนและสวัสดิการสังคม"

ภาษาถิ่นจันท (หรือภาษาไทยถิ่นตะวันออก) มีเสน่ห์ที่การออกเสียงและคำศัพท์เฉพาะตัว

- หางเสียง "ฮิ" : เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุด ใช้ลงท้ายประโยคคล้ายกับคำว่า "นะ" หรือ "ครับ/ค่ะ" เช่น "ไปไหนฮิ" (ไปไหนหรือ), "กินข้าวหรือยังฮิ"

- การเพี้ยนวรรณยุกต์ : มักจะมีการลากเสียงยาวหรือเปลี่ยนระดับเสียงที่ทำให้ฟังดูนุ่มนวลและเป็นกันเอง

- คำศัพท์เฉพาะถิ่น:

- น้ำพริกเกลือ : คนจันทที่ใช้เรียก "น้ำจิ้มซีฟู้ด"

- ไปเที่ยว : มักใช้คำว่า "ไปประพาส" (ในกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่บางกลุ่ม)

- ลอ : แปลว่า สวย (ได้รับอิทธิพลจากภาษาเขมร)

- สำรับ : เรียกปิ่นโต หรือชุดอาหาร